

Вступне слово¹

Шановний читачу!

Запрошуємо до знайомства з новим наративом з історії Одеського національного університету імені Іллі Ілліча Мечникова. Це реалізація ідеї, яка виникла майже п'ять років тому, з усвідомленням відліку часу перед славетним рубежем — 150-річчям нашої *Alma mater*. Ювілеї — це відповідальність, а такий, як чергові півстоліття існування, — й поготів. Для нас це особлива відповідальність ще й тому, що університет в Одесі став одним з містоутворюючих та іміджевих феноменів-структур поряд з портом та оперним театром.

Університет як суспільний феномен служить світові з середніх віків. Це одне з надбань сивої давнини, від яких людство не відмовилось впродовж наступних століть. Друге тисячоліття від Різдва Христового у сфері культури воістину можна назвати ерою університетів, які з поодиноких світочів думки й знань поступово перетворились у потужні осередки науки й просвітництва, здатні визначати магістральні шляхи людської цивілізації. Не виключенням є й вітчизняна традиція, яка бере початок у XVII столітті. Із заснуванням такого закладу місто набувало статусу університетського, а сам університет, увібравши в себе накопичену місцеву інтелектуальну традицію, відтоді отримував, хай і неофіційно, ознаку, похідну від імені міста, і ставав невід'ємною складовою його образу.

Отже, Одеський університет. Парадокс полягає в тому, що за майже півтора століття свого існування наш університет так стисло і водночас змістовно офіційно не називався. Виник він у 1865 році як Імператорський Новоросійський університет. Після лютневої революції 1917 року й жорстокої боротьби різноманітних урядів і армій статус імператорського відпав. У 1920 році заклад було розформовано, але, на щастя, тимчасово. З 1933 року він стає Одеським державним університетом. Наприкінці Другої світової війни у його назві з'являється посвята видатному вченому зі світовим ім'ям, який працював у його стінах. В ознаменування сторіччя від дня заснування університет було нагороджено орденом Трудового Червоного Прапора, що в душі часу зазначалося й у титулатурі; але згодом він утратив згадку про орден, натомість здобувши статус національного. Нині він — Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.

Наведений перелік перейменувань лише підтверджує наявність сутнісної дихотомії буття такого суспільного явища, як університет, в іпостасях постійного й мінливого. Константним залишається університетський дух міста, що випередив появу самого університету, адже у витоків його стояв заснований 1817 року Рішельєвський ліцей, вихованці якого вже за двадцять років офіційно прирівнювались до випускників університетів. Розмови ж серед місцевої еліти про перетворення ліцею в університет почались у середині позаминулого століття, особливо за перебування попечителем Одеського навчального округу видатного хірурга М. І. Пирогова (1856–1858). Приміщення головного корпусу на Дворянській вулиці від часу побудови 1857 року приймали до себе ще ліцейських професорів та студентів. На наш погляд, університет існував і тоді, коли його скасовували, — в будівлях, людях, традиціях. Зміна ж назв є свідченням того, що влада, як місцева так і центральна (у Петербурзі, Москві чи Києві) завжди залишалась небайдужою до університету. Щоразу це мало визначити місце флагамена вищої освіти у суспільстві і відображало ставлення до нього влади.

¹ Автори І. М. Коваль, В. М. Хмарський.

Змінювались уряди і навіть держави — незмінною залишалась ідея університету. Проте це не означає, що сам університет не змінювався: навпаки, його історія — це шлях невтомного пошуку свого місця в суспільстві, який синусоїдально переважається епізодами дивовижних злетів та боротьби за виживання. Саме до цих засадничих ідей прийшов наш авторський колектив, до якого увійшли як фахові історики, так і дослідники історії інших наук з усіх підрозділів нашого навчального закладу.

Ця книга не є механічним дописуванням історії навчального закладу за роки, що минули з виходу попереднього видання, — це певне переосмислення всього історичного шляху. Разом з тим доречно висловити декілька міркувань і щодо проблеми співвідношення історії та передісторії університету, а саме — до спокуси приєднати до його віку історію Рішельєвського ліцею. Оскільки наш університет є унікальним вищим навчальним закладом не тільки за масштабом, а й за історією та історіографічним засвоєнням цієї історії, торкнемося того, як у різні часи автори синтетичних творів ставились до передісторії своєї славетної *Alma mater*.

Якщо розглянути послідовно сім узагальнюючих творів з історії нашого навчального закладу — від книги О. І. Маркевича² (1890) до новітньої колективної монографії (2000)³ чи брошури, написаної з нагоди 145-річчя⁴, — то лише в одній з них, написаній на чвертьсторічний ювілей університету, автор демонструє оригінальність і водночас контрверсійність мислення: «Імператорський Новоросійський університет в Одесі, який нараховує на 1 травня 1890 року двадцятип'ятиріччя своєї діяльності, був, як відомо, спадкоємцем існуючого в Одесі впродовж 48 років (1817–1865) Рішельєвського ліцею; таким чином, вищому навчальному закладу нашого міста справді виповнилось 73 роки». Випустивши такого «інтелектуального джина», О. І. Маркевич у той же час не збирався детально вивчати історію ліцею: «Вважаючи своїм завданням спеціальний виклад історії Новоросійського університету, ми не маємо підстав заглиблюватись у знайомство з життям його попередника⁵. Далі ані в тексті названої праці, ані на сторінках всіх наступних немає жодної спроби збільшити вік університету. Тому, оскільки впродовж тривалого періоду з кінця позаминулого століття наші попередники цього не робили, й ми не «відкриватимемо Америки» заради марнослав'я.

Вважаємо за потрібне зупинитись також на проблемі історіографічного осмислення історії університету, розглянути головні віхи, згадавши основних авторів та маркуючи епохи написання творів самими їхніми текстами. Реальні події, що минули, та наші знання про них не тотожні. Історичне знання — це не саме минуле, а лише відображення його у нашій уяві. У зв'язку з цим спиратимемось і на постулат про те, що історичний процес минає і ніхто в абсолюті не може знати, як воно насправді було (як про це мріяв, наприклад, і намагався втілити у XIX столітті німецький історик Л. фон Ранке).

Отже, одним з наших концептуальних тверджень є думка про принципову відмінність факту-події від факту-знання. Ця монографія не претендує на володіння істинним знанням чи на лаври «правдивої» історії. Ми пропонуємо лише варіант бачення минулого нашого університету, виконаний у міру наших скромних можливостей і скрутних обставин, що супроводжували появу даного гранд-наративу.

Розмірковуючи про співвідношення історії й історіографії, приймаємо, що після минулих подій залишаються знання про них, тобто приховані в історичних джерелах відомості, які вивчають дослідники і втілюють в історичних працях. Констатуємо, що протягом півтора століть з історії університету було написано велику кількість істо-

² Маркевич А. Двадцатипятилетие Императорского Новороссийского университета: историческая записка и академические списки. — Одесса, 1890. — С. 1.

³ Історія Одеського університету (1865–2000): наукове видання / гол. ред. В. А. Сминтина. — Одеса, 2000.

⁴ Одеському національному університету імені І. І. Мечникова — 145: лібрето напередодні славетного ювілею: [науково-популярний нарис] / О. Б. Дьомін, В. М. Хмарський. — Одеса, 2010.

⁵ Маркевич А. Двадцатипятилетие... — С. 1.

ричних праць, але тут торкнемось лише історичних текстів синтетичного, тобто узгальнюючого, характеру. Принагідно торкнемось також проблеми термінології, а точніше — коректного її використання: у вступній частині використовуємо найменування «Одеський університет», оскільки його статуси, як уже згадано, змінювались, або просто «університет», оскільки всі інші університети у регіоні інституціоналізувались під цим брендом лише нещодавно і немов би з наміром долучитись до слави закладів, що створили цьому поняттю незаперечне позитивне реноме.

Наголосимо, що ми вирішили обрати для історіографічного огляду лише три аспекти: віхи — як ключові межі для появи книжок, автори — люди, які були промоторами книжок, та тексти, в яких уміщувались ключові ідеї авторів.

Переглядаючи бібліографічний ряд праць з історії університету, продовжуємо наполягати на тому, що саме університетські ювілеї і є тими збудниками творчості та відповідальності «університетчиків», які брались чергового разу переосмислювати пройдений шлях. З моменту виникнення у 1865 році університет пройшов 15 десятирічних ювілеїв (п'ять — в імперську добу, один — в дискретну 1920–1933, шість — в радянську, три — у сучасну), або шість 25-річних (два імперських, три радянські та один сучасний). Останні тричі співпали з десятиріччями, тобто маємо три особливі півстолітні випадки (1915–1965–2015). Принагідно згадаємо й буквально значення слова «ювілей», яке сформувалось у середні віки. Пізньолатинське *jubilaeus* походить від дієслова з класичної латини *jubilatio*, що означає «радісні вигуки». Очевидно, що до останньої воно потрапило з біблійної, давньоєврейської, де слово «йовель» означало «баранячий ріг», а пізніше — «рік свободи». Так називали встановлений пророком Мойсеєм рік, коли продані й віддані під заставу землі поверталися до колишніх власників, раби отримували свободу, боржникам прощалися борги. Цей «рік свободи» наступав кожні 50 років, після семи семиріч. Число «7» у давніх традиціях вважалося священним, а помножене на сім — священним у квадраті, тому рік, наступний за таким поєднанням років, мав обов'язково бути якимось особливим.

Наведемо короткий перелік наявних праць з історії нашого навчального закладу з вказівкою року їхнього виходу друком, який наочно демонструє вирішальну роль ювілеїв як спонукальних чинників університетського історієписання:

- 1890 — книга «Двадцатипятилетие Императорского Новороссийского Университета: историческая записка и академические списки»;
- 1915 — стаття «Императорский Новороссийский университет. (По поводу 50-летия его существования)»;
- 1940 — книга «Одесский университет за 75 лет (1865–1940)»;
- 1965 — книга «Одеському університету — сто років»;
- 1968 — книга «Історія Одеського університету за 100 років»;
- 1991 — книга «Одесский университет, 1865–1890»;
- 2000 — книга «Історія Одеського університету. 1865–2000»;
- 2010 — брошура «Одеському національному університету імені І. І. Мечникова — 145».

У підсумку маємо шість праць книжкового формату: одну історію імперського періоду, чотири — радянського й одну — сучасного.

Отже, немає сумніву, що написання історії університету завжди носило ювілейний характер. У зв'язку з «несподіваним» наближенням визначної дати та завжди сутужними умовами для праці особливо підвищувався суб'єктивний чинник — відповідальність і бажання керівників та авторський рівень виконання. Нижче торкнемось праць наших попередників, але не з точки зору змісту чи текстологічного аналізу, а лише за кількома, так би мовити, зовнішніми параметрами: обсяг, структура та найхарактерніші фрази — вербальні маркери, що відбивають як добу, так і візію авторів щодо призначення видання.

Треба зазначити, що вперше про історію університету заговорили вже через 10 років після його виникнення. Керівництво доручило професорові Ф. І. Леонтовичу у грудні 1874 року написати відповідну «стислу записку», але той у січні ювілейного року відмовився від цього проекту⁶. Місію піонера виконав О. І. Маркевич — професор кафедри російської історії, спеціаліст з історії Московської держави, історіографії, Південної України, який став автором книги, написаної на перше 25-річчя навчального закладу. Ентузіаст по натурі, судячи по всьому, з власної ініціативи і без гонорару, він взявся до праці й за сім місяців представив цілий фоліант.

«Історія від О. І. Маркевича» (за авторським визначенням — «записка», або «немаля по размеру работа») ще донедавна мала рекордний обсяг — аж 50 авторських аркушів. Структура — складна: вступ (2 %), передісторія (17 %), загальна історія університету (1 %) — разом 20 %; історія 38 кафедр — 145 біографій з відповідним супроводженням (49 %); навчально-допоміжні установи та науковий конвой, в тому числі й академічні списки (30 %). Вербальні маркери: загальна оцінка — «Таковы были, если можно так выразиться, первые шаги Императорского Новороссийского университета»; метод — «Систематическое изложение истории Новороссийского университета в истекшем 25-летию мы начнем с обозрения положения существовавших в нем в течение этого времени кафедр, так как учебные и воспитательные занятия преподавателей были, без сомнения, главным делом всей его жизни; притом же таким путем нам легче всего ознакомиться и с самим составом университетских преподавателей»⁷. Ця величезна за обсягом, у дусі позитивістських текстів, — по суті, енциклопедія університету зберігає своє значення й донині; звісно — щодо історії періоду Російської імперії.

На 50-річчя університет вже цілеспрямовано й заздалегідь, з 1911 року, заходився писати свою історію. За редакторство і авторство розгорілась боротьба, дійшло навіть до балотування на Раді університету. Коли у травні 1913 року обидві іпостасі виборів історик — декан історико-філологічного факультету, професор О. П. Доброклонський, виникла дилема: доповнити працю О. І. Маркевича чи написати нову. У Державному архіві Одеської області збереглися матеріали, які свідчать, що О. П. Доброклонський обрав другий шлях. Втім, з певних причин він відійшов від справи, і Рада спішно доручила її іншому істориком — професору І. А. Линниченку, з проханням просуватись першим шляхом; проте й він не впорався з завданням⁸.

В умовах Першої світової війни і цілковитого згортання ювілейних заходів університет міг залишитися без чергової історії. Ситуацію врятував професор М. Г. Попруженко, який свого часу програв балотування О. П. Доброклонському. Він опублікував у петербурзькому журналі «Исторический вестник» статтю про історію університету за 50 років.

«Історія від М. Г. Попруженка» 1915 року видання (за визначенням автора — «стилий нарис») — стаття обсягом в один авторський аркуш з наголосом на гуманітарній сфері. Вербальні маркери: «Новороссийский университет за пятьдесят лет своего существования пережил, конечно, немало различных опасностей и волнений, достаточно дал России работников такого типа, а вместе с тем совершенно определенно установил и задания специальных местных научных потребностей и запросов той части нашей родины, в какой ему нужно было стать центром и очагом высшего просветительства, рассадником образования»⁹.

⁶ Протоколы заседаний Совета Императорского Новороссийского университета за 1874 год: 23 декабря 1874 года. — Одесса, 1874. — С. 58.

⁷ Маркевич А. Двадцатипятилетие... — С. 1.

⁸ Державний архів Одеської області. — Ф. 45. — Оп. 11. — Спр. 4. — Арк. 91–93.

⁹ Попруженко М. Г. Императорский Новороссийский университет (по поводу 50-летия его существования) // Исторический вестник. — 1915. — Т. CXL. — Май. — С. 605.

До написання наступної історії університету минула чверть століття. За зловтішною іронією долі це припало на роки вже Другої світової війни. Відтоді всі тексти стали «поліграфіями», тобто плодом колективних зусиль. Оскільки написання першої радянської історії було вельми непростою справою, її очолив особисто ректор М. П. Савчук. Відповідальним редактором став професор-історик К. П. Добролюбський. Текст має шість авторів — істориків та бібліотекарів (А. В. Крячун — 1865–1899 роки, О. В. Фадеєв — 1900–1917 роки, І. Л. Портной — студентський рух 1900–1914 років, Г. І. Глядкоўська — 1917–1940 роки, Р. М. Повар і А. І. Мілова — історія бібліотеки).

«Історія від Савчука/Добролюбського» 1940 року мала висвітлити, на їхню думку, «основні моменти» історії закладу. Її обсяг — 15 аркушів; структура — діахронний нарратив без вступу (на передісторію — 1 %, на «новоросійський» період, тобто 55 років, — 80 %, на дискретний, 13 років, — 1 %, на радянський університет, 7 років, — 13 %), з виділенням двох проблем (дореволюційний студентський рух та бібліотека — 5 %) і наявність наукового апарату. Вербальні маркери першої радянської праці такі: дореволюційний період — «Одесский университет был детищем своего города. Все контрасты и противоречия, оттенки общественно-политической жизни дореволюционной Одессы отражались на его деятельности»; сучасність — «Эти достижения не говорят о том, что никаких недочетов в работе университета нет, что ему осталось только почить на лаврах своих успехов. Весь коллектив Одесского университета, его общественные организации, его руководство прекрасно понимают, что впереди борьба за высшее качество всей работы по всем ее отраслям... Трудовой энтузиазм работников университета, его профессоров, преподавателей и студентов, метод социалистического соревнования, как основной метод борьбы за движение вперед, забота Советской власти и партии о высшей советской школе, — порука тому, что Одесский государственный университет, полный бодрости и готовности работать на пользу своей замечательной родины, пойдет вперед — к новым достижениям и успехам»¹⁰.

Особливу подією у житті університету стало сторіччя його історії у 1965 році. До нього готувались і, звичайно, планували писати книгу. Показово, що колишній професор Новоросійського університету А. В. Флоровський, живучи у вигнанні, хоч і у соціалістичній Чехословаччині, цікавився написанням історії університету¹¹. Втім, одесити його розчарували, ледве встигнувши в ювілейний рік видати невеличку книжку авторства історика З. В. Першиної, філолога Г. А. В'язовського та ректора О. І. Юрженка (без атрибуції по фрагментах).

«Історія Юрженка/Першиної/В'язовського» («короткий нарис») — п'ять аркушів; структура діахронна — вступ (1 %), три з половиною розділи присвячені «дорадянському» періоду (55 років — 60 %), решта — радянському (45 років — 40 %; виділено «Університет сьогодні», тобто після XXII з'їзду КПРС — 10 %), наявні світлини (8 — 4 %). Вербальні маркери: загальна оцінка — «На протязі всієї своєї історії він був значним центром прогресивної науки і передової демократичної культури двох братніх народів — російського і українського»; дореволюційний період — «Незважаючи на жорстокі утиски царату, тут утверджувались матеріалістичні традиції в науці, розвивалася революційна суспільна думка»; сучасність — «Свій сторічний ювілей Одеський університет зустрічає в період натхненної боротьби радянського народу за перетворення в життя грандіозної програми розгорнутого будівництва комуністичного суспільства, прийнятої XXII з'їздом КПРС»¹².

Згадана книжка першою з університетських нарративів написана українською мовою, була наче конспективним викладом більшої праці. Так і сталося — за три роки по-

¹⁰ Одесский университет за 75 лет (1865–1940). — Одесса, 1940. — С. 186.

¹¹ Листи А. В. Флоровського до В. Т. Галяса / в кн.: Василь Терентійович Галяс (біографічні матеріали до 85-річчя з дня народження). — Одеса, 2006. — С. 39.

¹² Юрженко О., Першина З., В'язовський Г. Одеському університету — сто років. — Одеса, 1965. — С. 3.

бачило світ фундаментальне видання (на нашу думку, найякісніше з усіх радянських). Це був справжній колективний витвір, над яким працювали понад 80 авторів та відповідальних осіб, включаючи 14 членів редакційної колегії на чолі з ректором О. І. Юрженком. Авторами «історичної частини» (власне синтези), яка зайняла близько третини книги, були шість істориків: К. Г. Мигаль, В. М. Немченко, П. А. Некрасов, З. В. Першина, М. Ю. Раковський, Є. В. Сизоненко. Решта тексту була поділена між природничими і точними науками (біологічні — 13 авторів, геолого-географічні — 12, хімічні — 5, фізичні — 5, механіко-математичні — 2), суспільствознавчими (7 авторів) і гуманітарними науками (філологічні — 10, включаючи іноземну лінгвістику та класичну філологію, юридичні — 4, педагогічні — 3, історичні — 2, психологія — 1) та науководослідними установами (4 автори). Саме координація між такою кількістю виконавців та фундаментальністю твору й стала, напевно, причиною затримки видання.

«Історія від О. І. Юрженка» 1968 року має обсяг 35 аркушів; структура складна — передмова (1 %), «історична» частина («новоросійський» період — 19 %, радянський — 11 %), природничі науки (39 %), гуманітарні (24 %), науково-допоміжні установи (6 %). Книга ілюстрована понад 80 світлинами (5 % обсягу). Вербальні маркери: загальна оцінка — «Історія університету складна і в той же час велична тими перемогами науки, що були здобуті у його стінах...»; минулий та новий періоди — «Одеський університет був одним з вогнищ революційного руху на Півдні країни... З невеликого учбового закладу, в якому могли навчатись насамперед представники панівної верхівки, він перетворився на справді масовий, справді народний університет...»; сучасність — «...Університет став одним з визначних осередків розвитку української культури — національної за формою і соціалістичної за змістом»¹³.

Минуло ще два десятиліття — і розпочалась підготовка чергового видання, до 125-річного ювілею. Редакційну колегію очолив ректор І. П. Зелінський. Серед шістьох членів редколегії лише троє (Л. Х. Калустян, З. В. Першина та М. Ю. Раковський) з тих, хто займалися попереднім виданням, та П. М. Бондаренко залишились у складі авторського колективу, який включав 46 авторів. Це, на наш погляд, вказує на зміну поколінь. Але разом з тим величезний авторський колектив, що складався переважно з неофітів університетського історієписання, проблеми методологічного порядку (адже це був час пізньої «перебудови» й переддень розпаду СРСР) призвели до затягування видання і вихід його вже наступного за ювілеєм року. Недоліком була також слабка атрибуція — можна лише здогадуватись про авторство щодо того чи іншого фрагмента. На поспіх під час завершення видання вказує й цілковитий розгاردіш в абетковому розташуванні авторів.

«Історія від І. П. Зелінського» 1990 року — понад 9 аркушів; структура діяхронна — від редколегії (1 %), «дорадянський» період (35 %), радянський, 70 років, — з явною перевагою (64 %), дискретний (2 %), 8 довоєнних років (7 %), 4 роки війни (5 %), 40 повоєнних років (46 %); сучасність виділено окремо — з середини 1980-х років (4 %). Книга доповнена більш ніж сотнею переважно кольорових ілюстрацій, які зайняли майже третину обсягу. Вербальні маркери: загальна оцінка — «Книга... рассказывает о возникновении и основных этапах развития этого высшего учебного заведения, о становлении его как крупного центра науки, образования и культуры на Украине... Авторы стремились на основе выявленных новых документальных материалов заполнить «белые пятна» на исторической карте Одесского университета, хотя более полное освещение истории, оценка его деятельности, несомненно, дело будущего»; сучасність — «На страницах книги читатель встретится не только с прошлым, но и с настоящим университета, зримо и осязаемо воплощающим в себе как те преобразования, которые произошли и происходят сейчас, так и в равной мере трудности,

¹³ Історія Одеського університету за 100 років / відп. ред. О. І. Юрженко. — К., 1968. — С. 3–4.

нерешенные проблемы нашего общества, которые во многом предопределили требование его кардинального обновления»¹⁴.

Всього за дев'ять років, вперше не за чверть століття чи навіть десятиліття, а раніше — у зв'язку з міленіумом, побачило світ чергове видання, яке стало по суті виправленим та оновленим варіантом попереднього. Оскільки за основу було взято текст 1991 року, то було механічно перенесено всіх авторів попередньої книги (через це аж п'ять авторів позначено траурною рамкою), до яких приєдналися ще 18. Цього разу редколегія була збільшена до 24 осіб, серед яких постаті З. В. Першиної та М. Ю. Раковського не тільки символізували спадкоємність з попередніми проектами, а й відіграли ключову роль у поліпшенні книги. Хоча некоректний принцип автури перейшов з попереднього видання, до редколегії було включено лише тих, хто реально відповідав за певну частину і зробив реальний редакційний внесок. Це стало одним з чинників ефективного менеджменту, за яким, безсумнівно, бачимо постать тодішнього ректора В. А. Сминтини: книга вийшла вчасно й вочевидь перевершила свою попередницю, перетворивши її просто на історіографічний факт, де зберігають значення і мають інтерес лише візуальні джерела й світлини; а з поліграфічної точки зору це видання залишається найякіснішим.

«Історія від В. А. Сминтини» — понад 26 аркушів: вступ (1 %), імперський період — 55 років (28 %), радянський — 70 років (42 %), сучасний — 10 років (29 %). Якщо з двома попередніми епохами приблизний баланс, то на сучасну добу зроблено явний акцент. Понад 200 ілюстрацій займають майже 25 % обсягу. Вербальні маркери: загальна оцінка — «У нашій книзі йде мова про історію Одеського (Новоросійського) університету, і в цій історії постають загальні закономірності процесу становлення та розвитку національної освіти й науки, труднощі на цьому шляху»; минуле імперське — «Був першим на Півдні України і розкрив вияви людського чинника в науці й освіті вже на світанку свого існування. В його стінах працювала ціла плеяда визначних вчених, для яких головним був дух творчості, вибудови наукових шкіл, участь у житті суспільства»; минуле радянське — «В повоєнний період на основі традицій, витворених у попередні періоди, і на ґрунті високого професіоналізму колектив зумів і зберегти вірність принципів спадкоємності в науці, і додержати принципу єдності науки й освіти»; сучасність — «Сучасний етап... розгорнув перед університетом широкі можливості для розвитку творчої думки, хоч труднощі соціально-економічного порядку ставлять часом університет у складне становище»¹⁵.

«Історія від Дьоміна/Хмарського» 2010 року — брошура обсягом близько трьох аркушів. Питома вага імперського періоду — 30 %, радянського — 40 %, сучасного — 30 % (20 років). Привертає увагу претензійна підназва — «Лібрето напередодні славетного ювілею». Праця не має вступу, і тому вербальні маркери можна віднайти в анотації: «У науково-популярному нарисі окреслено основні етапи 145-річної історії найстарішого вищого навчального закладу на півдні України». Нескладно помітити, що ця праця зберегла архітектоніку й зміст своєї значно більшої за обсягом попередниці, але «особливу увагу приділено основним напрямкам і тенденціям у розвитку навчального закладу на початку XXI століття, оскільки у цей час він ще не ставав об'єктом вивчення істориків»¹⁶.

Зрештою можна констатувати, що процес історіографічного опанування історії Одеського університету розпочався майже від часу його створення і йшов паралельно з життям закладу. Доробок цей настільки багатий, що сам уже потребує окремого осмислення (а деякі кроки роблено вже сьогодні¹⁷). Уроки, що їх залишили нам попе-

¹⁴ Одесский университет. 1865–1990 / под ред. И. П. Зелинского. — С. 5.

¹⁵ Історія Одеського університету (1865–2000)... — С. 4–5.

¹⁶ Одеському національному університету імені І. І. Мечникова — 145... — С. 2.

¹⁷ Музичко О. Є. Три маловідомі рецензії на ювілейні видання з історії Одеського державного університету імені І. І. Мечникова: автори, тексти, контексти // Вісник ОНУ. Сер.: Бібліотекознавство, бібліографознавство, книгознавство. — 2013. — Т. 18. — Вип. 2 (8). — С. 60–78.

редні автори, інтелектуальний багаж, що міститься у написаних текстах, враховано задля максимально адекватного зображення процесів, що тривали й триватимуть у найпотужнішому центрі освіти й науки в українському Причорномор'ї.

Покладаючись на досвід попередників, авторський колектив вирішив під час написання чергового твору дотриматись певних настанов. Підготовку видання було розпочато заздалегідь. Наказом ректора у червні 2012 року була сформована робоча група. На кшталт «Історії від О. І. Юрженка» автори-історики мали забезпечити написання загальноуніверситетських сюжетів, а представники кожного з підрозділів — зайнятись як історією структур, що були їхніми попередниками, так і історією тих наук, розвитком яких вони займаються сьогодні. Саме в останньому містилась небезпека, адже якщо написати лише історію науки у дискурсі інтелектуальної історії, то не буде видно університетських структур, які й мали бути інструментом колективної творчості. Якщо захопитись установознавчим чи біографічним дискурсом, то можна втратити суть одвічного призначення університету — розвиток науки й розповсюдження знань. Саме через цю дискусію і названі підходи пройшов процес підготовки фрагментів, пов'язаних з історією підрозділів та викладання й розвитку в них наук. Де це вдалось, а де вийшло еклектично — судити читачам та наступним історіографам. У вельми складних політичних та матеріальних умовах, за відсутності фінансування, колектив університету зробив все, що було в його силах.

Завершений текст від початку розглядався як колективна монографія, забезпечена науковим апаратом, вступною частиною і хоча б стислим підсумком, науковим редагуванням кожної частини та атрибуцією кожного фрагмента. Автори пропонують свою картину буття університету й епохи, що породжувала чи трансформувала його, еволюцію закладу як структури у державній системі та водночас об'єкта й знаряддя політики держави, історію ідей, які знаходили втілення у наукових працях та навчальному процесі завдяки конкретним людям. Колектив авторів, який перебільшив символічну кількість у 150 осіб, створив у буквальному розумінні гранд-наратив, встановивши рекорд за обсягом серед узагальнюючих праць з історії університету й перевершивши навіть «Історію від О. І. Маркевича» майже вдвічі.

В історичному контексті книга являє собою композицію трьох хронологічно послідовних образів: Новоросійський університет епохи Російської імперії; вищий навчальний заклад радянського типу; сучасний європейський університет, що здійснює активну інтеграцію до світової науки і прорив у майбутнє. Тому вона складається з трьох частин, з яких дві перші є власне історією, а третя — розповіддю про сьогодення університету¹⁸. Це співвідношення відбилось у другій частині назви нашої праці.

Відповідальним за першу частину — університет імператорської епохи — є професор О. Б. Дьомін; за другу, що обіймає радянську добу, — доцент Е. П. Петровський; за третю, присвячену сучасному університету, — професор В. Г. Кушнір. Ці епохи різні за тривалістю: імператорська — трохи більше півстоліття, радянська — майже три чверті століття, сучасна — близько чверті століття. Відведений для них обсяг — не прямо пропорційний хронологічним відтинкам, — цілком зрозуміло, що на імператорську добу з плином часу відводилось щоразу менше місця. У сучасному виданні найбільший обсяг (понад 40 %) припав на радянську добу. Це й зрозуміло: у порівнянні з імператорським (чверть обсягу) радянський вищий навчальний заклад був набагато потужнішим як за кількістю студентів і викладачів, так і за матеріально-технічною базою, та майже утричі тривалішим за сучасний період (близько третини обсягу). Виділена на сучасність питома вага обсягу дещо вища, ніж в «Історії від В. А. Сминтини», але нині вона вже на 15 років довша. Структура частин схожа, але певна різниця між ними демонструє принципові відмінності й певну автономію компоновки матеріалу

¹⁸ Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова за роки незалежності України, 1991–2005 рр. / гол. ред. В. А. Сминтина. — Одеса, 2005.

всередині. Так, перші дві «історичні» частини дійсно у першій своїй половині показують історію університету як цілісної структури — в «імператорській» частині це 40 % обсягу, а в «радянській» — навіть більше половини; потім йде історія окремих підрозділів і наук. У третій частині синтезі надано лише сорокову частку тексту, залишаючи детальніший аналіз сучасності майбутнім історикам. Але й це якісно її відрізняє і від брошури 2010 року, де за визначенням не могло бути огляду сучасних підрозділів, і від інформаційного видання 2005 року, де не було синтезованого вступу як такого. Відрізняються частини й порядком розташування фрагментів, присвячених окремим підрозділам та наукам. У першій частині факультети Імператорського університету розташовано згідно з переліком у статуті (що співпадає з абеткою), а медичний факультет опинився останнім через пізніший час виникнення. У другій частині, як і в «Історії від О. І. Юрженка», пріоритет відданий точним і природничим наукам, після яких йдуть гуманітарні й суспільствознавчі науки. У заключній частині обрано найпростіший порядок розташування — за абеткою.

З огляду на особливе ставлення до наукової коректності вважаємо за потрібне навести детальнішу інформацію щодо авторства. Атрибуцію здійснено у книзі тричі: у вступній частині — поіменно за абеткою із зазначенням особистого внеску кожного в написання розділу, підрозділу чи окремих фрагментів з позначенням, у разі наявності, співавторства; в основній частині — текстуальними примітками на початку чергового тексту; у змісті — після структурних елементів, що дає уявлення про склад авторських груп по частинах та розділах. Перелік авторів наведений за абеткою, за виключенням випадків, коли порядок порушено на прохання співавторів. Частина перша нижче позначатиметься як період ІНУ, друга — радянський період, третя — сучасний етап.

Отже, авторський склад новітньої праці з історії університету має такий вигляд:

В. М. Адамян — автор підрозділу *Кафедра теоретичної фізики* та співавтор підрозділу *Науково-дослідна лабораторія теоретичної та молекулярної фізики* на сучасному етапі;

Л. Н. Акімова — автор фрагмента з історії психології у підрозділі *Особливості викладання філософії та психології* в ІНУ та співавтор підрозділу *Психологія* в радянський період;

О. В. Александров — автор фрагмента *Факультет журналістики, реклами та видавничої справи* та підрозділу *Кафедра журналістики* на сучасному етапі;

О. М. Альошин — автор підрозділу *Кафедра системного програмного забезпечення та технологій дистанційного навчання ІІПО* на сучасному етапі;

О. М. Андрієвський — автор підрозділу *Біологічні науки* та *Гідробіологічна станція* в радянський період;

С. М. Андрієвський — співавтор підрозділів *Астрономічна обсерваторія* в ІНУ, *Астрономічні дослідження* в радянський період, автор підрозділу *Кафедра астрономії* та *Науково-дослідний інститут «Астрономічна обсерваторія»* на сучасному етапі;

С. А. Андронаті — автор підрозділу *Кафедра фармацевтичної хімії* на сучасному етапі;

С. К. Асланов — співавтор підрозділу *Здобутки теоретичної механіки* в ІНУ та фрагмента *Теоретична механіка* в радянський період;

Н. В. Бардіна — співавтор підрозділу *Кафедра прикладної лінгвістики* на сучасному етапі;

Б. С. Бачур — співавтор підрозділів *Подальший розвиток юридичної науки* в ІНУ та *Юридичні науки* в радянський період;

Я. М. Біланчин — співавтор підрозділів *Розвиток наук геолого-географічного циклу* в ІНУ, *Географічні дослідження* в радянський період та *Кафедра ґрунтознавства та географії ґрунтів* на сучасному етапі;

Л. М. Богата — автор фрагмента *Методологічний семінар «Філософія багатомірності»* у розділі *Філософський факультет* на сучасному етапі;

О. І. Брусиловська — автор підрозділу *Кафедра міжнародних відносин ІСН* на сучасному етапі;

Н. Д. Вайсфельд — співавтор фрагментів *Теоретична та прикладна математика* в радянський період;

В. Ф. Ваксман — автор фрагмента з історії *Фізичного факультету* на сучасному етапі;

П. Д. Варбанець — співавтор фрагментів *Теоретична та прикладна математика* в радянський період;

К. К. Васильєв — співавтор розділу *Медичний факультет* в ІНУ;

Ю. К. Васильєв — співавтор розділу *Медичний факультет* в ІНУ;

О. Г. Васильченко — автор підрозділу *Кафедра іноземних мов природничих факультетів* на сучасному етапі;

Н. П. Віт — співавтор підрозділу *Кафедра іноземних мов гуманітарних факультетів* на сучасному етапі;

О. А. Войцева — співавтор фрагмента з історії філологічних наук у підрозділі *Розвиток філологічних наук* в ІНУ та автор підрозділу *Кафедра загального та слов'янського мовознавства* на сучасному етапі;

І. С. Волошановський — автор підрозділу *Кафедра органічної хімії* на сучасному етапі;

Б. М. Галкін — співавтор підрозділів *Біотехнологічний науково-навчальний центр, Проблемна науково-дослідна лабораторія паливних елементів, Проблемна науково-дослідна лабораторія синтезу лікарських препаратів, Проблемна науково-дослідна лабораторія фізики аеродисперсних систем*;

С. П. Гвоздій — автор підрозділу *Кафедра медичних знань та безпеки життєдіяльності* на сучасному етапі;

В. В. Глєбов — автор фрагмента розділу *Інститут соціальних наук* на сучасному етапі;

Й. Й. Голотюк — співавтор підрозділу *Розвиток математики* в ІНУ;

Л. М. Голубенко — співавтор фрагмента з історії романо-германської філології у підрозділі *Розвиток філологічних наук* в ІНУ, співавтор фрагментів *Іноземні мови в 1920–1960 роках, Факультет романо-германської філології (1960–1991)*, співавтор розділу *Факультет романо-германської філології*, автор підрозділу *Кафедра німецької філології* на сучасному етапі;

О. В. Горняк — співавтор підрозділу *Становлення економічної теорії* в ІНУ та автор підрозділу *Економічна наука* в радянський період;

М. А. Глауберман — автор підрозділу *Навчально-науково-виробничий центр*;

Г. П. Гребенник — автор підрозділу *Кафедра історії та світової політики ІСН* на сучасному етапі;

І. С. Гребцова — співавтор розділу *Рішельєвський ліцей як попередник університету в Одесі*;

Н. Р. Григорян — співавтор фрагмента *Іноземні мови в 1920–1960 роках*, автор підрозділу *Кафедра теоретичної та прикладної фонетики англійської мови* на сучасному етапі;

Л. В. Гринько — автор підрозділу *Кафедра іспанської і класичної філології* на сучасному етапі;

В. С. Гриневич — автор фрагментів про *Міжнародне співробітництво* в університеті;

О. М. Дзиговський — автор фрагмента *Археологічні дослідження* в радянський період;

О. А. Довгополова — співавтор підрозділів *Особливості викладання філософії та психології* в ІНУ, *Розвиток філософської думки* в радянський час та співавтор фрагмента *Науково-дослідний та освітній центр імені Г. В. Флоровського* у розділі *Філософський факультет* на сучасному етапі;

Л. Х. Доленко — співавтор підрозділу *Становлення економічної теорії* в ІНУ;

О. М. Дорошенко — автор підрозділу *Первомайський інститут*;

Г. С. Драган — автор фрагмента *Кафедра теплофізики* в радянський період та підрозділу *Іллічівський навчальний центр*;

О. В. Драгомирецький — автор підрозділу *Проблемна науково-дослідна лабораторія інженерної геології узбережжя моря, водосховищ і гірських схилів*;

А. В. Драгунова — співавтор підрозділів *Астрономічна обсерваторія* в ІНУ, *Астрономічні дослідження* в радянський період та *Науково-дослідний інститут «Астрономічна обсерваторія»* на сучасному етапі;

І. А. Дришлюк — автор підрозділу *Кафедра кримінального права, кримінального процесу та криміналістики* на сучасному етапі;

Л. М. Дунаєва — автор фрагмента розділу *Інститут інноваційної та післядипломної освіти*, підрозділів *Кафедра соціальної роботи* та *Навчально-науковий комплекс «Школа-Коледж-Університет»* на сучасному етапі;

О. Б. Дьомін — автор підрозділів *Організаційні трансформації та становлення навчального процесу* в ІНУ, *Еволюція історичної науки* в ІНУ, співавтор підрозділу *Розвиток фізичних досліджень* в ІНУ, автор фрагмента *Дослідження з нової та новітньої історії* в ОДУ у повоєнний час, автор підрозділу *Кафедра нової та новітньої історії* на сучасному етапі, науковий редактор першої частини;

Т. О. Журавльова — автор підрозділу *Кафедра економіки та моделювання ринкових відносин ІІПО* на сучасному етапі;

В. В. Заморов — співавтор фрагмента розділу *Біологічний факультет* та автор підрозділу *Кафедра гідробіології та загальної екології* на сучасному етапі;

О. В. Запорожченко — співавтор розділу *Відповідь на виклики часу*, автор підрозділу *Кафедра біохімії* на сучасному етапі;

В. О. Іваниця — співавтор розділу *Відповідь на виклики часу*, автор підрозділу *Кафедра мікробіології, вірусології та біотехнології* на сучасному етапі, заступник головного редактора;

О. А. Іванова — автор підрозділу *Кафедра реклами та зв'язків з громадськістю* на сучасному етапі;

Д. С. Іщенко — співавтор фрагмента з історії філологічних наук у підрозділі *Розвиток філологічних наук* в ІНУ, співавтор підрозділів *Філологічні науки* в радянський період та *Кафедра російської мови* на сучасному етапі;

О. М. Казанова — автор підрозділів *Фізичне виховання і спорт* в радянський період та *Кафедра фізичної культури* на сучасному етапі;

В. В. Калінчак — автор підрозділу *Кафедра теплофізики* на сучасному етапі;

І. С. Канзафарова — співавтор підрозділів *Подальший розвиток юридичної науки* в ІНУ та *Юридичні науки* в радянський період;

В. Г. Каретніков — співавтор підрозділів *Астрономічна обсерваторія* в ІНУ, *Астрономічні дослідження* в радянський період;

О. Ю. Карпенко — співавтор фрагмента *Факультет романо-германської філології (1960–1991)* та автор підрозділу *Кафедра граматики англійської мови* на сучасному етапі;

Л. М. Карпов — автор підрозділу *Кафедра фізіології людини і тварин* на сучасному етапі;

З. О. Кіреєва — співавтор підрозділу *Психологія* в радянський період;

Т. Ю. Ковалевська — співавтор фрагмента з історії філологічних наук у підрозділі *Розвиток філологічних наук* в ІНУ, співавтор підрозділів *Філологічні науки* в радянський період та *Кафедра української мови* на сучасному етапі;

І. М. Коваль — співавтор вступного слова та розділу *Відповідь на виклики часу*, головний редактор видання;

О. О. Ковтун — автор підрозділів *Гідробіологічна станція* в ІНУ та на сучасному етапі;

Т. В. Козлова — співавтор підрозділів *Розвиток наук геолого-географічного циклу* в ІНУ, *Геологічні дослідження* в радянський період та *Кафедра інженерної геології і гідрогеології* на сучасному етапі;

В. О. Колесник — співавтор фрагмента з історії філологічних наук у підрозділі *Розвиток філологічних наук* в ІНУ та автор підрозділу *Кафедра болгарської філології* на сучасному етапі;

І. М. Колегаєва — автор підрозділу *Кафедра лексикології і стилістики англійської мови* на сучасному етапі;

Ю. В. Колмогорова — автор підрозділу *Центр інформаційних технологій* на сучасному етапі;

Н. В. Кондратенко — співавтор підрозділу *Кафедра прикладної лінгвістики* на сучасному етапі;

М. Х. Копит — співавтор підрозділів *Біотехнологічний науково-навчальний центр*, *Проблемна науково-дослідна лабораторія паливних елементів*, *Проблемна науково-дослідна лабораторія синтезу лікарських препаратів*, *Проблемна науково-дослідна лабораторія фізики аеродисперсних систем*;

Л. О. Корчевна — автор підрозділу *Кафедра конституційного права та правосуддя* на сучасному етапі;

М. Б. Косой — співавтор підрозділу *Здобутки теоретичної механіки* в ІНУ та фрагмента *Теоретична механіка* в радянський період;

А. О. Кравчук — співавтор підрозділів *Розвиток наук геолого-географічного циклу* в ІНУ, *Геологічні дослідження* в радянський період та *Кафедра загальної та морської геології* на сучасному етапі;

Є. Н. Красеха — співавтор підрозділів *Розвиток наук геолого-географічного циклу* в ІНУ, *Географічні дослідження* в радянський період та *Кафедра географії України* на сучасному етапі;

В. Є. Круглов — співавтор підрозділу *Розвиток математики* в ІНУ, фрагментів *Теоретична та прикладна математика* в радянський період та автор розділу *Інститут математики, економіки і механіки* на сучасному етапі;

В. О. Кузнєцов — автор розділу *Буремні події Другої світової. Одеський державний університет у 1941–1944 роках*;

Е. А. Кузнєцов — автор підрозділу *Кафедра економіки та управління* на сучасному етапі;

Н. В. Кузнєцова — автор підрозділу *Становлення педагогічної освіти і науки* в ІНУ та співавтор підрозділу *Педагогіка* в радянський період;

Н. Л. Кусик — автор підрозділу *Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту* на сучасному етапі;

В. Г. Кушнір — співавтор розділу *Відповідь на виклики часу*, автор фрагмента підрозділу про розвиток *Історичного факультету* на сучасному етапі, науковий редактор третьої частини;

В. В. Левченко — співавтор розділу *Дезінтеграція та реінтеграція вищої освіти в Одесі в 1920–1933 роках. Попередники Одеського державного університету*, автор фрагмента *Інфраструктура історичної науки у 1920–1933 роках* та співавтор фрагмента *Історична наука в евакуації та окупації (1941–1944)*;

Г. С. Левченко — співавтор розділу *Дезінтеграція та реінтеграція вищої освіти в Одесі в 1920–1933 роках. Попередники Одеського державного університету*;

Я. І. Лепіх — автор підрозділу *Міжвідомчий науково-навчальний фізико-технічний центр МОН і НАН України на сучасному етапі*;

В. О. Лобков — автор підрозділу *Зоологічний музей на сучасному етапі*;

В. Ю. Мандель — автор підрозділу *Науково-дослідний інститут фізики на сучасному етапі*;

В. І. Маренков — співавтор підрозділу *Розвиток фізичних досліджень в ІНУ*;

М. Д. Марінашвілі — співавтор підрозділу *Кафедра французької філології на сучасному етапі*;

Е. І. Мартинюк — автор фрагмента *Центр компаративістських досліджень релігії у розділі Філософський факультет на сучасному етапі*;

О. П. Матузкова — автор підрозділу *Кафедра теорії та практики перекладу на сучасному етапі*;

В. М. Махлайчук — співавтор підрозділу *Науково-дослідна лабораторія теоретичної та молекулярної фізики на сучасному етапі*;

В. І. Медінець — автор підрозділу *Регіональний центр інтегрованого моніторингу та екологічних досліджень на сучасному етапі*;

В. В. Менчук — автор фрагмента розділу *Хімічний факультет на сучасному етапі*;

О. І. Миколенко — співавтор підрозділу *Кафедра адміністративного та господарського права на сучасному етапі*;

О. Є. Музичко — співавтор підрозділу *Професорська та студентська корпорації та автора підрозділу Повсякденне життя викладачів і студентів в ІНУ*;

І. В. Немченко — автор фрагмента *Антикознавство та медієвістика в ОДУ у повоєнний час та підрозділу Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків на сучасному етапі*;

О. О. Нікогосян — автор підрозділів *Коледж економіки та соціальної роботи та Кафедра соціальних теорій ІІПО на сучасному етапі*;

Л. В. Новікова — автор підрозділів *Навчально-виховний процес та Повсякденне життя колективу університету в період «розвинутого соціалізму» в радянський період*;

В. М. Оніщук — автор підрозділу *Кафедра соціології ІСН на сучасному етапі*;

В. В. Орлов — співавтор фрагмента з історії *романо-германської філології у підрозділі Розвиток філологічних наук в ІНУ*, співавтор фрагмента *Факультет романо-германської філології (1960–1991)*, співавтор фрагмента розділу *Факультет романо-германської філології*, співавтор підрозділів *Кафедра французької філології та Кафедра іноземних мов гуманітарних факультетів на сучасному етапі*;

Г. С. Орловська — автор підрозділу *Науково-дослідна лабораторія фізики і хімії низькотемпературної плазми на сучасному етапі*;

М. В. Пащенко — автор фрагментів з історії *Відділення довузівської підготовки в університеті*;

О. С. Петриківська — співавтор фрагмента *Науково-дослідний та освітній центр імені Г. В. Флоровського у розділі Філософський факультет на сучасному етапі*;

Л. О. Петрова — співавтор фрагмента з історії філологічних наук у підрозділі *Розвиток філологічних наук в ІНУ*, співавтор підрозділів *Філологічні науки в радянський період та Кафедра російської мови на сучасному етапі*;

Е. П. Петровський — автор розділу *Одеський державний університет у 1933–1941 роках. Посилення тоталітарного режиму*, підрозділу *Повсякденне життя університетської корпорації у повоєнне двадцятиліття*, фрагмента *Науково-дослідницька робота істориків у 1934–1941 роках та співавтор фрагмента Історична наука в евакуації та окупації (1941–1944)*, автор фрагмента *Комплексна програма «Феномен тоталіта-*

ризму, його прояви та шляхи подолання» у розділі *Історичний факультет*, науковий редактор другої частини;

В. П. Плавич — автор підрозділу *Кафедра загальноправових дисциплін та міжнародного права* на сучасному етапі;

М. О. Подрезова — співавтор підрозділів *Бібліотека. Формування фондів* в ІНУ, *Бібліотека* в радянський період, *Наукова бібліотека* на сучасному етапі;

В. І. Подшивалкіна — співавтор підрозділу *Психологія* в радянський період;

О. В. Полєвщикова — співавтор підрозділів *Бібліотека. Формування фондів* в ІНУ, *Бібліотека* в радянський період, *Наукова бібліотека* на сучасному етапі;

М. І. Полєтаєв — автор підрозділу *Інститут горіння та нетрадиційних технологій* на сучасному етапі;

В. М. Полторак — автор підрозділу *Організаційна структура та науково-педагогічні кадри* в ОДУ в радянський період, технічний секретар видання;

В. В. Попков — автор фрагмента з історії *Кафедри наукового комунізму* та автор підрозділу *Кафедра політології ІСН* на сучасному етапі;

О. О. Птащенко — автор підрозділу *Кафедра фізики твердого тіла і твердотільної електроніки* на сучасному етапі;

Т. Л. Ракитська — автор підрозділу *Науково-навчальний центр високотехнологічного обладнання та приладів та Кафедра неорганічної хімії та хімічної екології* на сучасному етапі;

Н. М. Раковська — співавтор фрагмента з історії філологічних наук у підрозділах *Розвиток філологічних наук* в ІНУ, *Філологічні науки* в радянський період та автор підрозділу *Кафедра світової літератури* на сучасному етапі;

Л. В. Рясіков — автор підрозділів *Становлення і розвиток ботанічних досліджень та Анатомо-фізіологічний та зоологічний напрямки* в ІНУ;

В. П. Саєнко — співавтор підрозділу *Кафедра української літератури* на сучасному етапі;

В. Ф. Сазонова — автор підрозділу *Кафедра фізичної та колоїдної хімії* на сучасному етапі;

В. В. Самодурова — співавтор підрозділів *Бібліотека. Формування фондів* в ІНУ, *Бібліотека* в радянський період, *Наукова бібліотека* на сучасному етапі;

І. Й. Сейфулліна — автор підрозділу *Кафедра загальної хімії та полімерів* на сучасному етапі;

С. Г. Секундант — автор підрозділу *Кафедра філософії та основ загальногуманітарного знання* на сучасному етапі;

В. І. Силантьєва — автор підрозділу *Кафедра зарубіжної літератури* на сучасному етапі;

О. О. Синявська — співавтор розділу *Рішельєвський ліцей як попередник університету в Одесі*, відповідальний секретар видання;

О. Л. Січняк — співавтор фрагмента підрозділу про розвиток *Біологічного факультету* на сучасному етапі;

О. М. Слюсаренко — автор підрозділів з історії *Ботанічного саду*;

В. А. Сминтина — автор підрозділу *Кафедра експериментальної фізики* на сучасному етапі;

О. В. Сминтина — автор підрозділів *Кафедра археології та етнології* на сучасному етапі та *Інститут міжнародної освіти*;

О. С. Соболевська — співавтор підрозділу *Кафедра культурології*, фрагментів *Центр дослідження української культури імені Степана Балея* та *Науково-культурологічний семінар «Максиміліан Волошин і культура Срібного віку»* у розділі *Філософський факультет* на сучасному етапі;

В. П. Стойловський — автор підрозділу *Кафедра зоології* на сучасному етапі;

Л. М. Сумарокова — співавтор підрозділів *Особливості викладання філософії та психології* в ІНУ, *Розвиток філософської думки в радянський час*;

І. В. Сумченко — співавтор підрозділу *Кафедра культурології*, фрагмента *Центр дослідження української культури імені Степана Балея* у розділі *Філософський факультет* на сучасному етапі;

І. М. Сучков — автор підрозділу *Галузева науково-дослідна лабораторія морської геології та геохімії* на сучасному етапі;

Н. О. Ткаченко — співавтор підрозділу *Розвиток філософської думки в радянський період*;

О. В. Ткаченко — співавтор підрозділу *Розвиток філософської думки в радянський період*;

Ф. П. Ткаченко — автор підрозділу *Кафедра ботаніки* на сучасному етапі;

О. Г. Топчієв — співавтор підрозділів *Розвиток наук геолого-географічного циклу* в ІНУ, *Географічні дослідження в радянський період* та *Кафедра економічної та соціальної географії* на сучасному етапі;

В. І. Тригуб — співавтор підрозділу *Кафедра ґрунтознавства та географії ґрунтів* на сучасному етапі;

В. І. Труба — автор фрагмента про розвиток *Економіко-правового факультету* та підрозділу *Кафедра цивільно-правових дисциплін* на сучасному етапі;

О. В. Тюрін — автор підрозділу *Кафедра економічної кібернетики та інформаційних технологій ІІПО* на сучасному етапі;

К. В. Ушакова — співавтор підрозділу *Кафедра культурології* у розділі *Філософський факультет* на сучасному етапі;

М. М. Фащенко — співавтор підрозділу *Кафедра української мови* на сучасному етапі;

С. С. Федорко — автор підрозділу *Підготовче відділення для іноземних громадян*;

О. П. Федчук — автор підрозділу *Відділ аспірантури та докторантури*;

В. М. Хмарський — співавтор вступного слова, співавтор підрозділу *Професорська та студентська корпорації*, співавтор розділу *Дезінтеграція та реінтеграція вищої освіти в Одесі в 1920–1933 роках*, *Попередники Одеського державного університету*, автор фрагмента *Дослідження з історії України в ОДУ у повоєнний час*, співавтор розділу *Відповідь на виклики часу*, автор підрозділу *Кафедра історії України* на сучасному етапі, заступник головного редактора;

О. С. Цокур — співавтор підрозділу *Педагогіка* в радянський період та автор розділу *Кафедра педагогіки* на сучасному етапі;

О. І. Цуркан — автор підрозділу *Проблемна науково-дослідна лабораторія географії ґрунтів та охорони ґрунтового покриву чорноземної зони*;

О. В. Чайковський — співавтор підрозділу *Розвиток філософської думки в радянський період*, автор фрагмента розділу *Філософський факультет*, автор підрозділу *Кафедра філософії природничих факультетів* та фрагмента *Школа системних досліджень, логіки й методології науки А. І. Уймова* на сучасному етапі;

С. В. Чеботар — автор підрозділу *Кафедра генетики і молекулярної біології* на сучасному етапі;

О. М. Чеботарьов — автор підрозділів *Наукові здобутки хіміків в ІНУ*, *Хімічна наука в радянський період* та *Кафедра аналітичної хімії* на сучасному етапі;

Є. О. Черкез — співавтор підрозділів *Розвиток наук геолого-географічного циклу* в ІНУ, *Геологічні дослідження в радянський період*, *Геолого-географічний факультет* та *Кафедра інженерної геології і гідрогеології* на сучасному етапі;

Є. М. Черноіваненко — співавтор фрагмента з історії філологічних наук у підрозділі *Розвиток філологічних наук в ІНУ*, автор фрагмента розділу *Філологічний факультет* на сучасному етапі;

Е. А. Чечельницький — автор підрозділу *Центр культури й дозвілля студентів та співробітників*;

Т. М. Шевченко — автор підрозділу *Кафедра видавничої справи та редагування* на сучасному етапі;

В. Г. Шевчук — автор підрозділу *Кафедра загальної та хімічної фізики* на сучасному етапі;

М. М. Шитюк — автор підрозділу *Миколаївський навчально-науковий інститут*;

Н. М. Шляхова — автор підрозділу *Кафедра теорії літератури і компаративістики* на сучасному етапі;

Д. І. Шрагіна — співавтор підрозділу *Психологія* в радянський період;

Ю. Д. Шуйський — співавтор підрозділів *Розвиток наук геолого-географічного циклу* в ІНУ, *Географічні дослідження* в радянський період та *Кафедра фізичної географії та природокористування* на сучасному етапі;

О. Г. Шупта-В'язовська — співавтор підрозділу *Кафедра української літератури* на сучасному етапі;

Н. Г. Юргелайтіс — автор підрозділу *Видавництво «Одеський національний університет»*;

В. В. Яворська — співавтор підрозділу *Кафедра економічної та соціальної географії* на сучасному етапі;

В. В. Янко — співавтор підрозділів *Розвиток наук геолого-географічного циклу* в ІНУ, *Геологічні дослідження* в радянський період та *Кафедра загальної та морської геології* на сучасному етапі.

Редакційна колегія вітає весь університетський загал зі 150-річчям нашого університету і висловлює подяку за невтомну працю авторам і упорядникам цієї книги.